

POGLED NA OSREDNJE DVORIŠČE IN FASADO OBJEKTA B

POGLED IZ JUŽNE SMERI NA FASADE OBJEKTOV B, C IN F

IDEJNA ZASNOVA BIVALNE SKUPNOSTI ZA ODRASLE Z MOTNJAMI V TELESNEM IN DUŠEVNEM RAZVOJU V MURSKI SOBOTI

Andreja Ostanek . Idejna zasnova bivalne skupnosti za odrasle z motnjami v telesnem in duševnem razvoju v Murski Soboti . UL FA, EMŠ Arhitektura . Ljubljana . Magistrsko delo . 2023

Pridevnik *panonski/-a* nemalokrat nastopa ob besedi *melanholija*. Kako človek ne bi bil tako rekoč »panonsko melanholičen« ob vseh teh brezkončnih horizontih, toku Mure in dolgih sončnih zahodih tam nekje daleč za prvimi griči? Ko skozi to prizmo opisujem panonski svet (ali Prekmurje), deluje kar malo počasno, mistično, zasajano, megleno. Pa ni. Dežela na severovzhodu Slovenije ima pestro zgodovino in še bolj razgibano sedanost. Magdič (2021, v članku *Moje Prekmurje*) o prekmurskih dušah pravi, da smo od nekdaj smo vajeni sprejeti drugačnost, ki so jo k nam prinesla preseljevanja in pestro dogajanje skozi zgodovino menjav oblasti. V teh malih krajih, ki se tako počasi razvijajo, živimo multikulturnost večjih mest. Na religioznem področju že več kot stoletje v sožitju živijo katoličani, evangeličani, židje in zadnja leta še pripadniki drugih veroizpovedi. V Prekmurju je najvišji delež romov v Sloveniji, hkrati pa so najbolj vključeni in družbo. Prekmurska romska naselja so urejena, Pušča ima celo vrtec.

Kjub opevanju prekmurskih duš, ki so vaje drugačnosti – živijo in pustijo živeti druge (Magdič, 2021), pa podobno kot v ostalih delih države tudi pri nas ostaja še veliko manevrskega prostora za izboljšanje na področju enakopravnega vključevanja oseb s posebnimi potrebami v družbo. Prvi in osnovni pogoji, ki ga je treba izpolniti, je, da vsaki odrasli osebi s motnjami v telesnem in duševnem razvoju omogočimo pravico do (varnega) samostojnega življenja in, če ji zdravej to omogoča, tudi pravico do zaposlitve ter finančne neodvisnosti.

Kakšen dom zasnovati? Žal je tradicionalno zaradi hitrih bivanjskih sprememb postalo sinonim za nazadnjaško. S tem ko preveč pozabljamo tradicionalno pa hkrati izgubljamo identiteto in pripadnost določenemu prostoru. (Zupančič-Strojan, 1999). V nekaj desetletjih smo slovenske kulturne krajine preoblikovali v »nearktilirano, uniformirano in vsestransko degradirano okolje« (Kavčič in Deu, 2021, str. 68) z novogradnjami individualnih stanovanjskih hiš. Nič drugače ni v panonskem svetu. Če pogledamo megleno sliko teh okolij od daleč, so res uniformirane. Če pa osredotočimo svoj pogled v posamezne hiše, so druga od druge tako različne, da se bolj res ne bi moglo razlikovati. Vsaka fasada in oblika kričita svojo zgodbo o samograditelstvu. Ni nobenega reda, še manj pa pravih gradnje. Kako snovati konceptualno, času, okolju in programu primerno? Kakšen je »arhitekturni red« v panonskem svetu? Kakšna (in zakaj takšna) je tradicionalna gradnja?

Kateri materiale uporabiti in kako izbrani materiali vplivajo na čutno zaznavanje uporabnikov? (Kavčič in Deu, 2021, str. 28; Magdič, 2021; Zupančič-Strojan, 1999)

»Ob široki cesti se razporejajo na obeh straneh hiše, nizke in dolge. Zemlja je prostorna, v višino se ne zida.«

(Kozak, J. (1934). Za prekmurskimi kolniki. Ljubljana: Tiskovna zadruga)

»/... / Ni telesa, ki ne bi imelo domovanja v prostoru, in ni prostora, ki ne bi bil povezan z nezavedno podobo zaznavajočega jaza.«

(Pallasma, J. (2007). Oči kaže: Arhitektura in čuti, str. 75)

BIVANJSKA PROBLEMATIKA OSEB Z MOTNJAMI V TELESNEM IN DUŠEVNEM RAZVOJU Življenjska doba se z razvojem in vsemi napredki podaljšuje. Tako kot vsem ostalim se podaljšuje tudi osebam z motnjami v telesnem in duševnem razvoju (kratka OMTRD; v nadaljevanju: osebe z MTRD), s tem pa se iz leta v leto povečuje število odraslih oseb z MTRD. Stanovanjska problematika, ki je pereč problem današnjega časa, predstavlja še večjo težavo pri odraslih osebah z MTRD. V Pomurju je ta problematika še posebej aktualna, saj primanjkuje stanovanj v ustreznih zavodih in bivalnih enotah. Kapacitete bivalnih enot v okoljskih krajih so že nekaj časa konstantno zapolnjene, Murska Sobotna pa bivalnih enot še nima. Zagotovitev ustreznih in varnih stanovanj mora postati prioriteta za vse prebivalce. Problematika bivanja odraslih oseb s posebnimi potrebami se ne sme prelagati na sojice – navadno ostarele starše, ampak mora postati družbena odgovornost. Nedostojno je, da se te osebe tako rekoč »stirpaj« v neprimerno okolje domov za ostarele, čeprav se ta rešitev v praksi pogosto uveljavlja. Živimo v času, ko so poznanje, preučene in uveljavljene kakovostnejše oblike bivanja v bivalnih enotah. Te osebam z MTRD zagotavljajo samostojnost, varnost in integracijo – vključenost v družbo.

Z arhitekturnega, urbanističnega in tudi s kulturnega vidika se pojavlja problem »uniformirane razpršene stanovanjske gradnje«. Izbrano lokacijo obdajajo prav takšne individualne stanovanjske hiše. Okolica odraža neakovostno samograditeljstvo. Vsaka hiša je drugačna, fasade in strehe so različne – skratka reda ni. Izpostavljeni problem v nalogi rešujem na način, da poskušam najti red, ki izhaja iz vernakularne arhitekture območja, in se hkrati odzovem na duh kraja, ki ga določata grajeno in naravno okolje.

Murska Sobotna ima specifičen mestni rob, saj jo obdajajo kakovostne obdelovalne kmetijske površine. Meja med grajenim in naravo oz. med mestom in polji je večina jasno razvidna. Izbrana lokacija je zelena vrzel, ki potrebuje takšno postavitve volumnov, da se kare, ki ga določajo ulice, zapre in se tako določi nov rob. Z jasnimi linijami je treba definirati mejo in preprečiti problematiko nenadzorovanega širjenja gradnje na kmetijske površine.

»Očitno je, da je bila arhitektura tradicionalnih kultur bistveno povezana s tiho modrostjo telesa in je nista obvladovala vid in koncept. V tradicionalnih kulturah je telo vodilo stavarstvo, tako kakor si ptica oblikuje gnezdo z gibi telesa«

(Pallasma, J. (2007). Oči kaže: Arhitektura in čuti, str. 52)

V digitalni dobi navidezne resničnosti (Pallasma, 2007) Se vedno živimo v fizičnih hišah in stanovanjih. Kakovost svojega fizičnega bivanja zaznavamo enako kot nekoč – s čutili. Stavbarske značilnosti grajenega so ene izmed meril za kakovost bivanja. S tehnološkim napredkom in z globalno dostopnostjo novih materialov kakovost novograjenega določa predvsem vidni čut. Presečki v oblikovanju fasad in z njo vizualne podobne objektov so seveda pomemben aspekt arhitekturne stroke, je pa pomembno izpostaviti dejstvo, da arhitektura ni le »plastična« (s tem je mišljeno tisto, kar zaznavamo z očmi), ampak predvsem funkcionalna. (Pallasma, 2007; Juvanec, 2004; Juvanec 2010)

»Naravni materiali - kamen, opeka in les - omogočijo našemu vidu, da prodre čez njihovo površino in nas prepričajo o resničnosti snovi.«

(Pallasma, J. (2007). Oči kaže: Arhitektura in čuti, str. 60)

Vernakularna arhitektura je grajena premišljeno, funkcionalno, koristno in dobro. Prilagojena je vplivom okolja in narave, iz katere izhaja in katere del je tudi njena materialnost. Uporabljeni materiali so naravnega izvora. Ilovnat zemljina, ki jo je mogoče izkopati in uporabiti, je bila na območju severovzhodne Slovenije od nekdaj na razpolago in zato tudi v uporabi kot vodilni gradbeni material. Ker sama po sebi ni trdna, so ljudje v preteklosti našli načine, kako iz krhke zemlje izveliči potrebno trdnost. Mešanje ilovice s peskom, z vodo in s slamo (armiranje) ter butanje je veljalo do 30. let 20. stoletja za dobro poznan in razširjen način gradnje. Za gradnjo takšnih blatinj ni bilo potrebnega strokovnega znanja, hkrati pa je bila cenovno ugodna, saj je material bilo mogoče najti v bližini doma. (Juvanec, 2010)

OPEKA

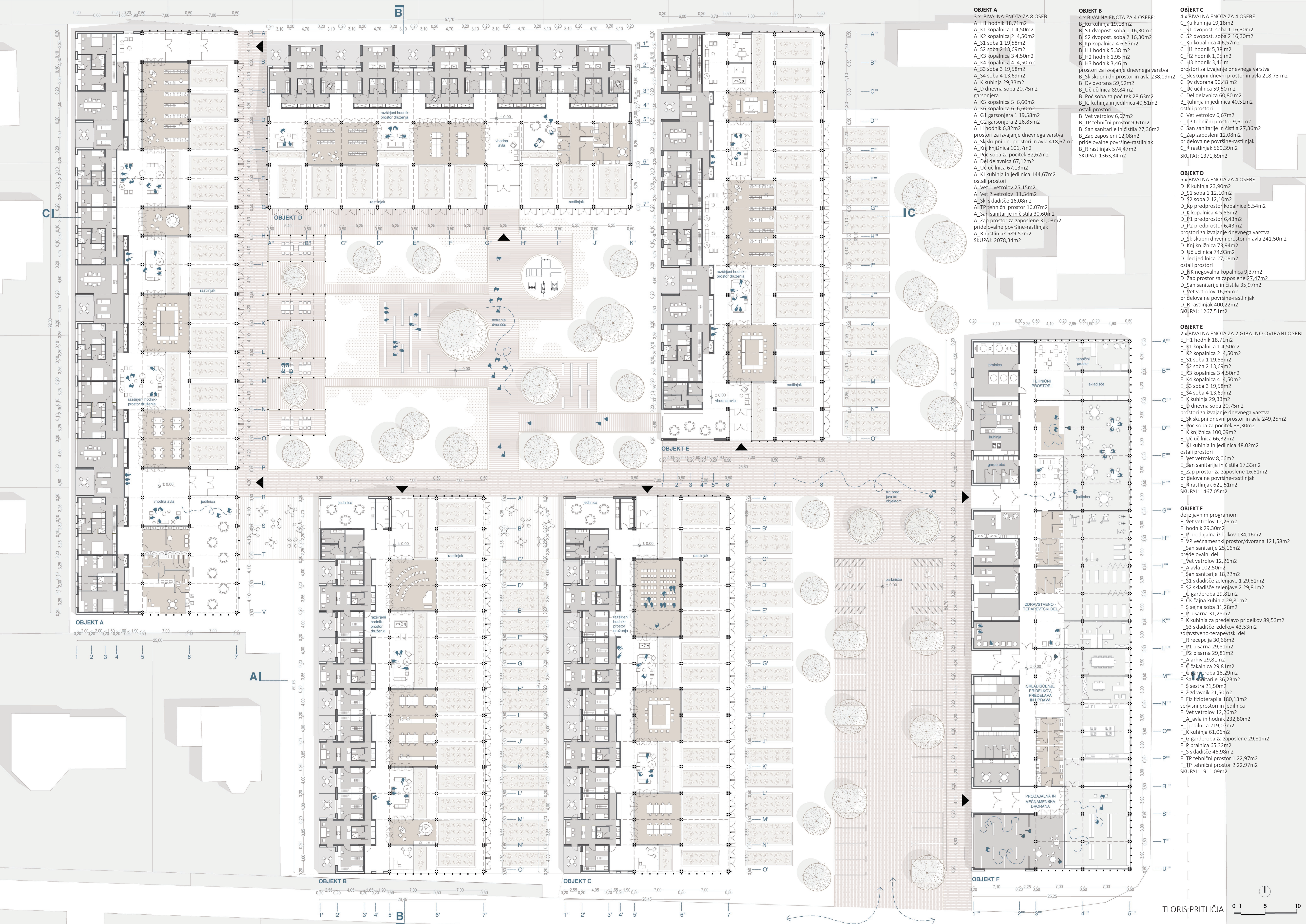
Opeka je del kulturne zgodovine in je kot gradbeni material brezčasna. Poetičnost opeke izhaja iz dejstva, da mehka snov – ilovica z žganjem postane trdna, konkretna in uporabna v gradnji. Iz različnih glin nastanejo po barvi in teksturi raznolike opeke. V preteklih obdobjih se je na opečno grajenih objektih še bolj odražal *genius loci*, saj so bile opeke zaradi slabših transportnih možnosti praviloma iz lokalne gline. (Laaksonen, 2008) Uporaba opeke v vernakularni arhitekturi panonskega sveta sega že v rimski imperij. Kje bi uporabljali opeko, če ne tu, kjer na vsakem koraku najdemo ilovnato zemljinjo?

LES

Poleg tega, da je v uporabi lesa v arhitekturi in oblikovanju močno prisoten simbolični element (poetika kurjenja lesa, ognja in toplote, Laugirjeva primitivna hišica na drevesnih naračah izpeljanih iz lesa, ima les tudi dejanski psihološki oblik narave na eni strani in togoti grajenega na drugi je zanimiva dinamika, ki že desetletja navdušuje arhitekte, oblikovalce in umetnike. Z dopuščenjem prodora svetlobe navznoter in odpiranjem pogleda navzven steklo briše mejo med zunanjostjo in notranjostjo. Lahko bi rekli, da nas to uporaba lesa zmanjšujemo škodljiv vpliv prometa na okolje in podpiramo lokalno gospodarstvo.

STEKLO

Steklo v arhitekturi prevzema vlogo materiala, ki povezuje grajeno z naravo in deluje kot medij, ki pripelje zunanjost noter in notranjost navzven. Čeprav vizualno povezuje, pa je v fizičnem smislu pregrada oziroma bariera. Preplet organskih oblik narave na eni strani in togoti grajenega na drugi je zanimiva dinamika, ki že desetletja navdušuje arhitekte, oblikovalce in umetnike. Z dopuščenjem prodora svetlobe navznoter in odpiranjem pogleda navzven steklo briše mejo med zunanjostjo in notranjostjo. Lahko bi rekli, da nas to uporaba lesa zmanjšujemo škodljiv vpliv prometa na okolje in podpiramo lokalno gospodarstvo. Steklo v arhitekturi prevzema vlogo materiala, ki povezuje grajeno z naravo in deluje kot medij, ki pripelje zunanjost noter in notranjost navzven. Čeprav vizualno povezuje, pa je v fizičnem smislu pregrada oziroma bariera. Preplet organskih oblik narave na eni strani in togoti grajenega na drugi je zanimiva dinamika, ki že desetletja navdušuje arhitekte, oblikovalce in umetnike. Z dopuščenjem prodora svetlobe navznoter in odpiranjem pogleda navzven steklo briše mejo med zunanjostjo in notranjostjo. Lahko bi rekli, da nas to uporaba lesa zmanjšujemo škodljiv vpliv prometa na okolje in podpiramo lokalno gospodarstvo. Steklo v arhitekturi prevzema vlogo materiala, ki povezuje grajeno z naravo in deluje kot medij, ki pripelje zunanjost noter in notranjost navzven. Čeprav vizualno povezuje, pa je v fizičnem smislu pregrada oziroma bariera. Preplet organskih oblik narave na eni strani in togoti grajenega na drugi je zanimiva dinamika, ki že desetletja navdušuje arhitekte, oblikovalce in umetnike. Z dopuščenjem prodora svetlobe navznoter in odpiranjem pogleda navzven steklo briše mejo med zunanjostjo in notranjostjo. Lahko bi rekli, da nas to uporaba lesa zmanjšujemo škodljiv vpliv prometa na okolje in podpiramo lokalno gospodarstvo.

POGLED IZ RASTLINJAKA

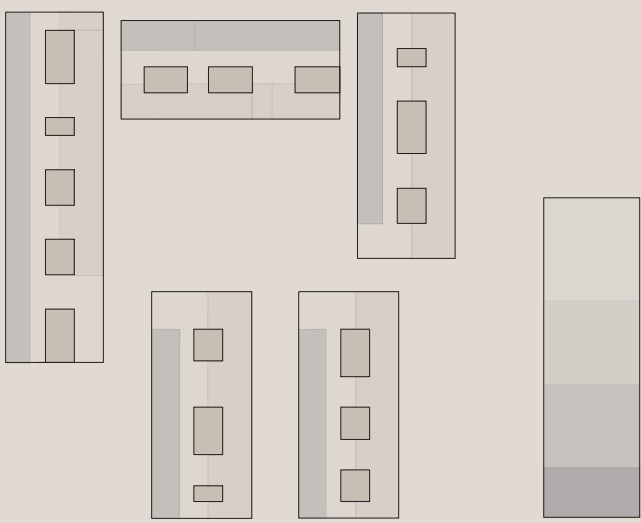
POGLED NA "DRUŽABNI HODNIK"

Andreja Ostanek . Idejna zasnova bivalne skupnosti za odrasle z motnjami v telesnem in duševnem razvoju v Murski Soboti . UL FA, EMŠ Arhitektura . Ljubljana . Magistrsko delo . 2023

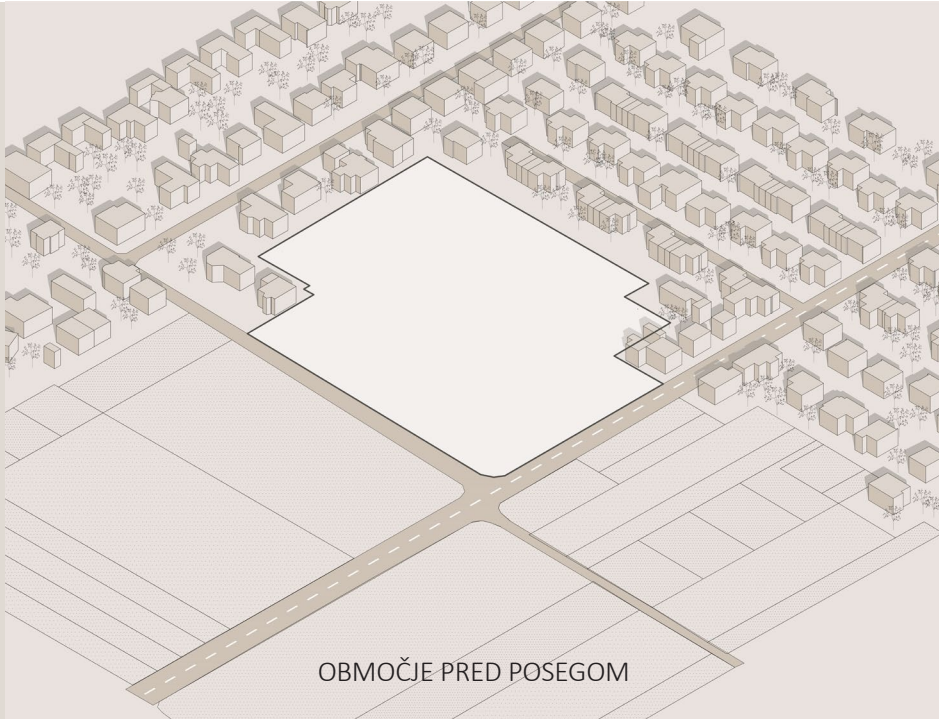
PROGRAM
BIVANJE
Zasnova so trije tipi bivalnih enot: za 8 oseb, za 4 osebe in za 2 gibalno ovirani osebi. Vsako bivalno enoto sestavljajo sobe uporabnikov, kopalnice, kuhinje in dnevni prostor. Ker je objekt programsko namenjen OMTDR, so skladno s pravilnikom, ki določa potrebne prostore v objektih za izvajanje storitev varstva in bivanja, predvideni so vsi potrebni prostori za zaposlene, tehnični prostori, prostori druženja, soba za umiranje, negovalna kopalnica in drugi.

DELO IN DRUŽENJE
Predvideni so prostori za izvajanje storitev dnevnega varstva, ki se nahajajo v vstavljenih volumnih ob razširjenih hodnikih, ter pridelovalni prostori v obliki rastlinjakov vzdolž južne fasade objekta. Poskrbljeno je, da so uporabniki vključeni v delo in si s prodajo pridelkov ter izdelkov zagotovijo finančno stabilnost.

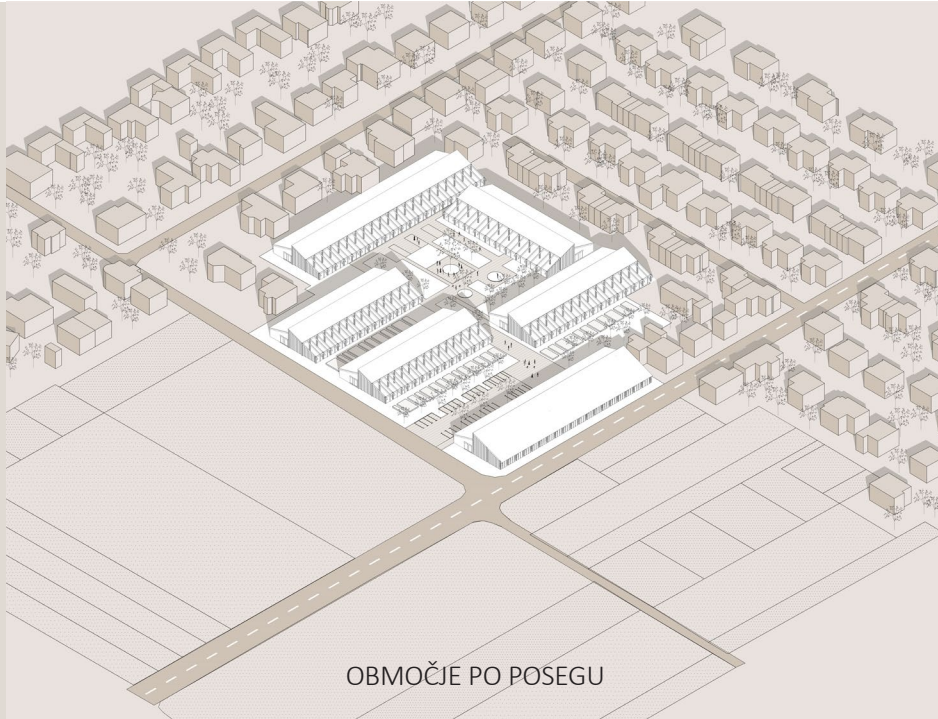
OSKRBA
V objektu s javnim programom so poleg prostorov za pridelavo in prodajo tudi prostori, namenjeni ambulantni in terapiji.

- BIVANJE
- VSTAVLJENI VOLUMNI - DELO IN DRUŽENJE
- DRUŽABNI HODNIKI - DRUŽENJE
- RASTLINJAKI - DELO IN DRUŽENJE
- JEDILNICA IN TEHNIČNI DEL
- ZDRAVSTVENO - TERAPEVTSKI DEL
- PREDELAVA, SKLADIŠČENJE, UPRAVA
- PRODAJA

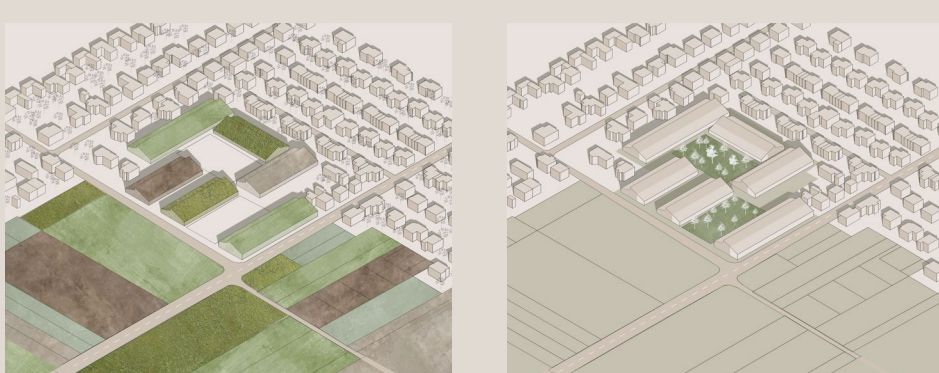
OBMOČJE PRED POSEGOM

OBMOČJE PO POSEGU

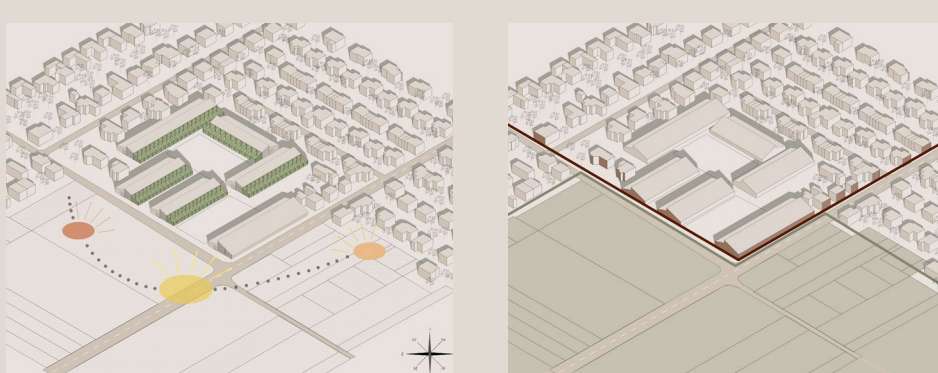
UMESTITEV NA PARCELI
Z zasnovo bivalne skupnosti definiram rob mesta in zapolnim prazno vrzel. Z jasno določeno linijo, ki sledi ulični, preprečim nenadzorovano širitev novogradenj na kmetijske površine. Novi program je pretežno stanovanjski, zato je smiselno umeščen med obstoječe anonimno stanovanjsko tkivo. Novi podolgovati volumni so pritične etažnosti. V peth objektih (A- E) se prepleta stanovanjski program s programom za izvajanje dnevnega varstva. Šesti objekt (F), ki je zasnovan ob bolj prometni mestni vpadnici, vsebuje podporni javni program (terapevtski del, uprava ipd.). Pet objektov s stanovanji za posebno družbeno skupino OMTDR ima vzdolž jugovzhodnih fasad zasnovane pridelovalne površine- rastlinjake. S tem dodanim programom podpiram idejo socialnega podjetništva. S prodajo in pridelavo zelenjave želim uporabnikom, ki so nastanjeni v bivalni skupnosti, omogočiti določeno mero finančne neodvisnosti in posledično kar se da samostojnega življenja.

1 LINIJSKA ZASNOVA ODRAŽA LINIJE POLJA

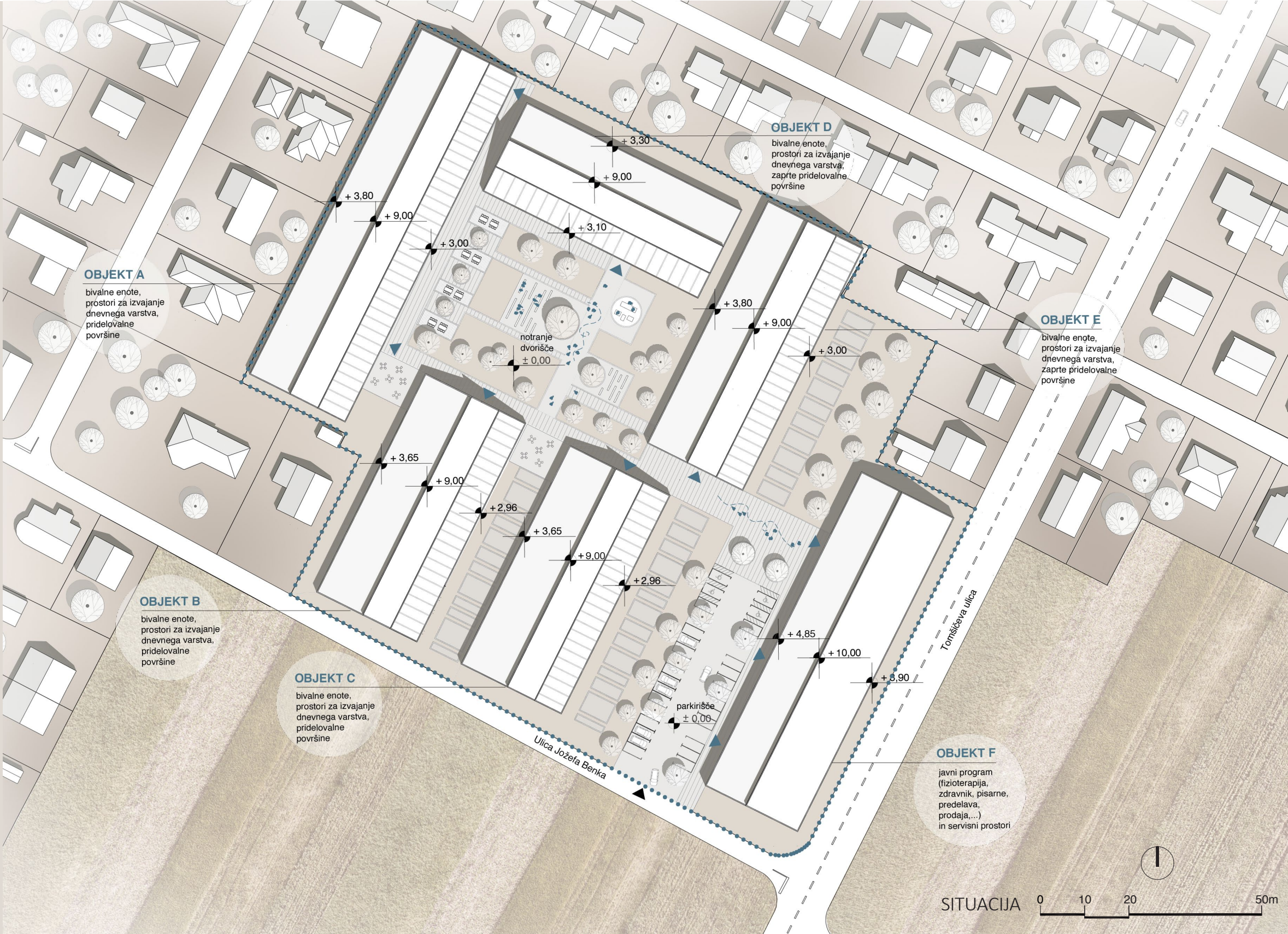

2 ZASNOVA DVORIŠČ

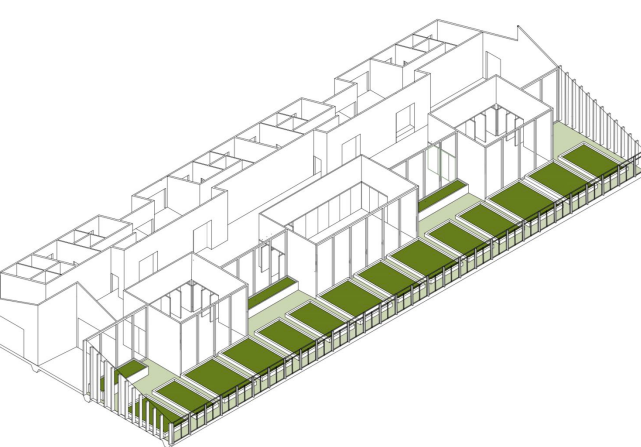
3 ORIENTIRANOST RASTLINJAKOV

4 DEFINIRANJE MEJE

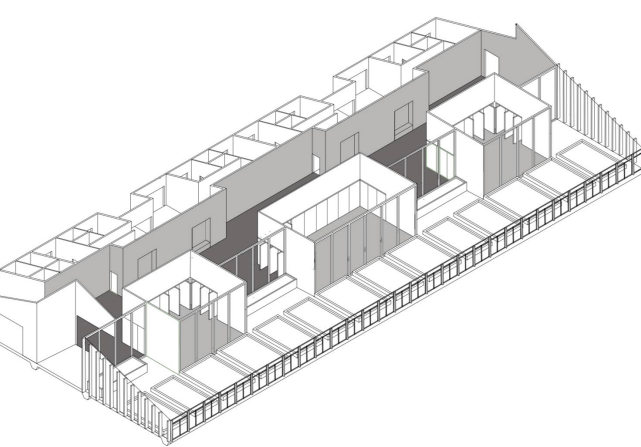
SITUACIJA 0 10 20 50m

RASTLINJAKI

POMIRJAJOČE ZELENIJE, KI ZAGOTAVLJA FINANČNO NEODVISNOST
Delo v rastlinjakih ugodno vpliva na zdravje. Osebam z MTRD vrtnarjenje prinaša številne koristi s fizičnega, čustvenega in tudi socialnega vidika. Delo v rastlinjakih zagotavlja fizično aktivnost, obenem pa tudi poveča občutek lastne vrednosti, saj nudi možnost zaposlitve/dela in finančne neodvisnosti. Delo v rastlinjakih med zelenjem je zagotovo pomirjujoče. S skupnim delom sta omogočeni socializacija in integracija – vključenost v skupnost.

Volumni A, B, C, D in E imajo vzdolž jugovzhodnih stranic zasnovane rastlinjake. Konstrukcija rastlinjakov je lesena, skeletna s stebri in horizontalnimi nosilci. Steklena stena se v celoti odpira navzven in omogoča prezračevanje, s tem pa prijetnejše delovno okolje brez prevelike vlage in vročine. Pridelovalne površine so oblikovane kot dvignjene gredice, med katerimi je dovolj prostora, da se lahko nemoteno gibajo tudi gibalno ovirane osebe. Zastekljeni rastlinjaki osvetljeujejo osrednji del z družabnimi prostori. Hodniki v osrednjem delu volumna dobivajo svetlobo tudi z vrha, pri čemer zasteklitev med obema stranema deluje kot svetlobnik.

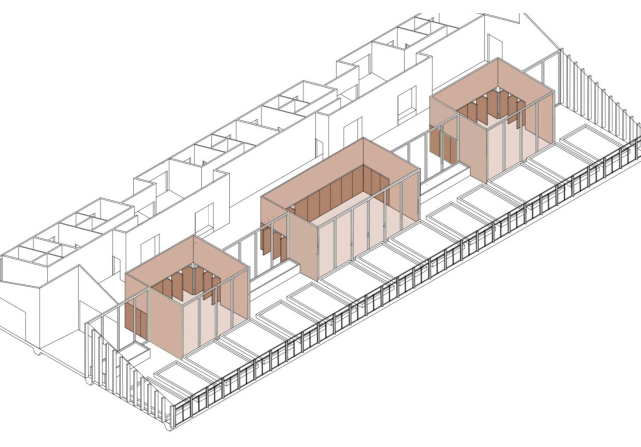

RAZIRŠJENI HODNIKI

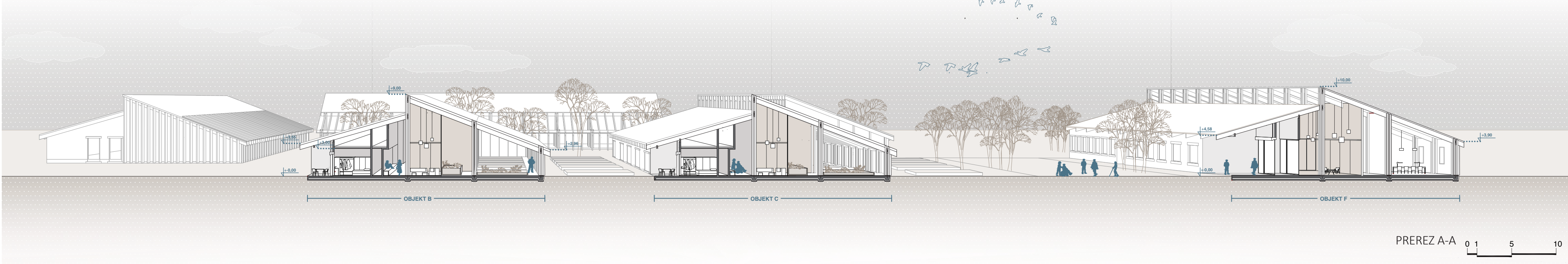
DRUŽENJE - KAKO LAHKO ARHITEKTURA POMAGA PREPREČITI OSAMLEJENOST?
Druženje je pomembno, saj smo vsi ljudje družabna bitja. Razširjeni hodniki so nekašna družabna dnevna soba, ki pomaga pri vzpostavljanju odnosov med uporabniki in zmanjšuje pojav »zapiranja v sobe«. Hodniki so zasnovani tako, da zagotavljajo dovolj prostora za gibanje in udobje. S kavči in sedeli se spodbudi uporabnike, da se udobno namestijo in se posledično dlje zadržijo na tem mestu. Klopi, sedeli, kavči in mize so različne, da zadostijo različnim potrebam uporabe prostora. Hodniki so prijetno osvetljeni z nadsvetilbo iz strešne zasteklitve (slemeni dvokapnice sta na različnih višinah, vmes je pas zasteklitve) in naravno svetlobo iz rastlinjakov.

Osrednji hodnik je v vseh objektih oblikovan kot družabni prostor. Hodnik ni zasnovan linjsko kot komunikacijski kanal, ampak ima razširitev orientirane proti svetlini in zelenim rastlinjakom. V teh razširjenih notočitvah so oblikovani prostori za druženje in počitek.

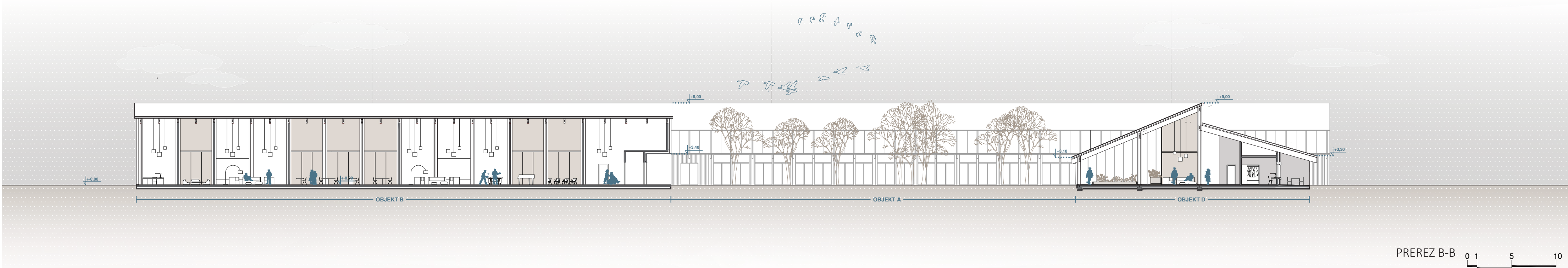
V hodnike so vstavljeni leseni volumni, ki z rotacijskimi lesenimi vrati omogočajo odpiranje ali zapiranje prostora. V njih se nahajajo prostori za izvajanje dnevnega varstva. Vstavljeni volumni so različnih velikosti in imajo predvidene različne programe, od učilnic, delavnic, knjižnice, sobe za počitek do večjih dvoran.

VSTAVLJENI VOLUMNI

PREREZ A-A 0 1 5 10

PREREZ B-B 0 1 5 10

SESTAVA - RASTLINJAK

SESTAVA TEMELJEV IN TLAKA
1 pesek za izravnavano utrjenega gramoznega terena
2 podolžni beton 8 cm
3 toplotna izolacija XPS debeline 16cm pod ploščo in 10 cm pod pasovno ojačitvijo temeljne plošče
4 AB temeljna plošča debeline 20 cm
5 pasovna ojačitev AB temeljne plošče pod nosilnimi stebri v širini 55cm
7 hidroizolacijski trak na bitumenskem premazu
8 toplotna izolacija EPS 5 cm
9 PVC folija
10 finalni tlak iz brušenega betona debeline 6cm
DRENAŽA
6 čepasta folija za zaščito podzemnih delov izolacije
11 gramozno nasutje
12 drenažna cev
13 grotelsti
GREDE V RASTLINJAKU
14 hidroizolacijski premaz
15 čepasta folija
16 rodovitna prst
17 AB konstrukcijski okvir grede debeline 10 cm
VERTIKALNA NOSILNA KONSTRUKCIJA
18 križni povezovalni element med stebri iz lepljenega lesa prereza 30/15cm
19 4 x stebel iz lepljenega lesa prereza 20/20 cm
20 zasteklitev z ALU profili
21 lesena podkonstrukcija za vgradno zasteklitve - leseni okvirji debeline 10cm, vijaki na nosilno konstrukcijo
27 purenit

SESTAVA STREHE
22 nosilec iz lepljenega lesa dimenzije 15/50 cm, čez podeskan z deskami debeline 2,5cm
23 lesena podkonstrukcija za pritrdjevanje strešne zasteklitve iz letev prereza 8/10cm
24 leseni stropni povezniki 20/15cm
25 strešna zasteklitve

FASADNI PAS RASTLINJAK M_1_20

SESTAVA - BIVALNI DEL

SESTAVA TEMELJEV IN TLAKA
1 pesek za izravnavano utrjenega gramoznega terena
2 podolžni beton 8 cm
3 toplotna izolacija XPS debeline 16cm
4 AB temeljna plošča debeline 20 cm
5 hidroizolacijski trak na bitumenskem premazu
6 toplotna izolacija EPS 5cm
7 sistemska plošča za razvod talnega ogrevanja 5,5 cm
8 PVC folija
9 mikroarmirani estrih debeline 6 cm
10 finalna talna obloga - parket
11 robni trak
DRENAŽA
12 drenažna cev
13 gramozno nasutje
14 grotelsti
SESTAVA FASADE
15 polna fasadna opeka dimenzije 24/11,5/7,1 cm, pritrjena z nerjavečimi sidri
16 zračni sloj 7 cm
17 paroprepustna vetrna zavora
18 toplotna izolacija iz mineralne volne debeline 10cm
20 opečna stena debeline 20 cm z AB vezmi
21 tankoslojni emet
27 fasadno sidro za pritrdjevanje topl. izolacije

SESTAVA VERTIKALNE KONSTRUKCIJE PODZEMNIH DELOV
čepasta folija
19 toplotna izolacija podzemnih delov XPS debeline 10cm
hidroizolacijski trak
20 opečna stena debeline 20 cm z AB vezmi/ temeljna plošča

ZASTEKLITEV IN PREKLADE
22 zunanja okenska polica iz AB max. dim. 30/24 cm
23 okno z ALU okenskim ovirjem
24 zunanja AB okenska preklada
25 nosilni toplotno-izolacijski element
26 AB preklada nad okensko odprtino

SESTAVA SPUŠČENEGA STROPA NAD BE
28 stropna obloga iz mavčnokartonskih plošč
29 kovinska podkonstrukcija iz C in U profilov
30 toplotna izolacija iz mineralne volne 20+14 cm
31 parna zavora
32 leseni stropni nosilec 10/14 cm

SESTAVA STREHE
33 nosilec iz lepljenega lesa dimenzije 15/50 cm, podeskan z deskami debeline 2,5cm
37 paroprepustna in vodonepropustna sekundarna kritina
36 vzdolžne letve- zračni sloj
35 OSB plošča
34 strešna kritina iz pločevine
38 zleb

FASADNI PAS BIVALNI DEL M_1_20

